

Riksrevisionens rapport om bostadsbidraget

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår en motion som har väckts med anledning av skrivelsen och lägger skrivelsen till handlingarna.

Regeringens bedömning med anledning av rapporten är att det finns anledning att se över bostadsbidraget och att detta bör ske i ett större sammanhang. Regelverket behöver moderniseras och den fördelningsmässiga träffsäkerheten förbättras.

I betänkandet finns en reservation (SD).

Behandlade förslag

Skrivelse 2017/18:30 Riksrevisionens rapport om bostadsbidrag – ur ett fördelnings- och arbetsmarknadsperspektiv.

Fyra yrkanden i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Riksrevisionens rapport om bostadsbidraget	5
Reservation	9
Skyndsam översyn av bostadsbidraget för att nå ekonomiskt utsatta grupper m.m., punkt 2 (SD).....	9
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	11
Skrivelsen	11
Följdmotionen	11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Riksrevisionens rapport om bostadsbidraget

Riksdagen lägger skrivelse 2017/18:30 till handlingarna.

2. Skyndsam översyn av bostadsbidraget för att nå ekonomiskt utsatta grupper m.m.

Riksdagen avslår motion

2017/18:3924 av Jennie Åfeldt m.fl. (SD) yrkandena 1–4.

Reservation (SD)

Stockholm den 1 februari 2018

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Fredrik Lundh Sammeli

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Lundh Sammeli (S), Johan Forssell (M), Carina Ohlsson (S), Mikael Cederbratt (M), Lars-Arne Staxäng (M), Solveig Zander (C), Rickard Persson (MP), Kerstin Nilsson (S), Emma Carlsson Löfdahl (L), Aron Modig (KD), Teresa Carvalho (S), Mathias Tegnér (S), Marie Olsson (S), Heidi Karlsson (SD), Christina Höj Larsen (V), Paula Bieler (SD) och Helena Bonnier (M).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2017/18:30 Riksrevisionens rapport om bostadsbidraget – ur ett fördelnings- och arbetsmarknadsperspektiv. I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av de iakttagelser och slutsatser som Riksrevisionens har gjort i sin rapport (RiR 2017:99).

Riksrevisionen överlämnade rapporten till riksdagen den 19 april 2017. Riksrevisor Stefan Lundgren med medarbetare presenterade granskningsrapporten vid utskottets sammanträde den 8 juni 2017.

En förteckning över behandlade förslag finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Riksrevisionens rapport om bostadsbidraget

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår yrkanden om bl.a. en skyndsam översyn av bostadsbidraget för att nå ekonomiskt utsatta grupper och införande av indexering. Riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Jämför reservationen (SD).

Skrivelsen

Riksrevisionens iakttagelser och slutsatser

Riksrevisionens syfte med granskningen har varit dels att undersöka utvecklingen av bostadsbidragets fördelningsekonomiska precision, dels att analysera bostadsbidragets påverkan på de ekonomiska incitamenten till arbete.

Riksrevisionen har identifierat fyra punkter som potentiellt innebär en utmaning för bostadsbidragets intentioner och som därför bedömdes motivera en närmare granskning: bostadsbidraget urholkas i frånvaro av politiska beslut om höjning, ensamstående med barn halkar efter i inkomstutvecklingen, bostadsbidraget kan ha negativ effekt på arbetsutbudet och betydelsen av att bostadsbidraget är väl fungerande kan öka.

Riksrevisionen har funnit att de höjningar av det maximala bidraget och inkomstgränserna som har genomförts under de senaste 20 åren kraftigt understiger löneutvecklingen, men även till viss del utvecklingen av konsumentprisindex (KPI). Som en följd av att det krävs allt lägre reala inkomster för att kvalificera sig för bostadsbidrag har gruppen som får bostadsbidrag minskat. Samtidigt har det genomsnittliga bostadsbidraget ökat och hushållen får bidrag under längre perioder än tidigare. Riksrevisionen har funnit att bostadsbidrag i allt större utsträckning har koncentrerats till hushåll med låga inkomster och låg relativ ekonomisk standard. Under 2014 tog cirka en tredjedel av alla bostadsbidragstagare emot ekonomiskt bistånd. Av bostadsbidragshushållen bedöms sammanboende med barn vara de mest ekonomiskt utsatta.

När det gäller bostadsbidragets omfördelande effekter har Riksrevisionen funnit att koncentrationen av bostadsbidraget till dem med allra lägst inkomster har gett bidraget en mer progressiv omfördelande profil. Eftersom bostadsbidraget når färre personer, framför allt de mest ekonomiskt utsatta, bedömer dock Riksrevisionen att den totala omfördelande effekten av bostadsbidraget har minskat över tid. Bostadsbidraget bidrar därmed i mindre

utsträckning till att lyfta individer över gränsen för låg relativ ekonomisk standard, något som särskilt gäller bostadsbidragshushåll som består av sammanboende med barn.

Riksrevisionen har vidare funnit att de genomsnittliga margineffekterna sedan 2006 har minskat för hushåll med bostadsbidrag, både hushåll med och utan barn. De genomsnittliga margineffekterna för hushåll med bostadsbidrag påverkas utöver förändringar i skatter och regler för förmåner även av hushållens förvärvsinkomster och om hushållen får ekonomiskt bistånd. Under senare år har margineffekterna för bostadsbidragstagarna därmed förbättrats, vilket enligt Riksrevisionens bedömning bör ha en positiv effekt på incitamenten till arbete.

Riksrevisionen anser att det är svårt att avgöra vilken nettoeffekt en höjning av bostadsbidraget skulle ha på bostadsbidragstagarnas margineffekter. Om bidraget höjs kan bidragets margineffekter minska för de hushåll som parallellt med bostadsbidrag får ekonomiskt bistånd, under förutsättning att hushållet till följd av höjningen inte längre får ekonomiskt bistånd. En höjning medför dock att hushåll med högre inkomster och som tidigare inte var berättigade till bostadsbidrag kan bli berättigade, med högre margineffekter som följd. Riksrevisionen har funnit att andelen hushåll som får bostadsbidrag snabbt minskar med högre inkomst. Problemet med margineffekterna minskar därmed ju högre inkomsten är, eftersom de margineffekter som kan kvarstå i teorin inte realiserar i praktiken.

När det gäller effekterna av arbetskraftsutbudet har Riksrevisionen funnit att hushåll utan barn som förlorar bostadsbidraget ökar sin förvärvsinkomst mer än barnhushållen, som kan behålla bidraget även efter att den försäkrade eller dennes make i hushållet har fyllt 29 år. Riksrevisionens sammantagna bedömning är att hushåll utan barn i genomsnitt främst kompenserar bortfallet av bostadsbidrag med förvärvsinkomst och att bostadsbidraget därmed har en viss negativ effekt på arbetsutbudet för unga hushåll utan barn.

Riksrevisionens rekommendationer

Riksrevisionen rekommenderar regeringen

- att ta större hänsyn till riksnormen för ekonomisk utsatthet vid fastställande av inkomstgränser och beloppsnivåer för bostadsbidraget
- att se över hur fördelningsmässigt träffsäkert bostadsbidraget är för att nå sammanboende hushåll med barn
- att se över om bostadsbidraget för unga hushåll utan barn är effektivt utformat utifrån ett arbetsmarknadsperspektiv.

Regeringens bedömning

Regeringen delar Riksrevisionens bedömning att det finns anledning att se över bostadsbidraget. Regeringen anser dock att detta bör göras i ett större sammanhang och tillsammans med underhållsstödet. Regeringen har aviserat

en översyn av bostadsbidraget för att modernisera regelverket och förbättra den fördelningsmässiga träffsäkerheten. Enligt regeringen bör bl.a. regelverket utformas så att det blir mer neutralt i förhållande till olika typer av boenden och för att minska risken för skuldsättning. Även målgrupperna inom bostadsbidraget bör enligt regeringen övervägas inom ramen för en översyn. I samband med översynen kan det enligt regeringens mening också finnas anledning att se över marginaleffekterna inom bostadsbidraget.

Regeringen framhåller att inkomstgränserna för barnfamiljer inom bostadsbidraget höjdes den 1 januari 2017. Genom reformen om ett nytt särskilt bidrag inom bostadsbidraget för barn som bor växelvis hos båda föräldrarna kommer inkomstgränserna också att höjas ytterligare för barnfamiljer under 2018–2021. Även umgängesbidraget till föräldrar som har barn som bor tidvis i hushållet kommer att höjas.

Regeringen tar med sig Riksrevisionens iakttagelser i den fortsatta beredningen inför översynen av bostadsbidraget. Regeringen kommer att återkomma till riksdagen med de åtgärder som regeringen avser att vidta med anledning av iakttagelserna.

Motionen

I kommittémotion 2017/18:3924 av Jennie Åfeldt m.fl. (SD) begärs i yrkandena 1–4 tillkännagivanden om att regeringen utan dröjsmål bör inleda en översyn av hela bostadsbidragssystemet för att nå samhällets mest ekonomiskt utsatta grupper, följa Riksrevisionens rekommendationer utifrån de fyra granskningar som Riksrevisionen anger, indexera bostadsbidraget och ange prioriterade målgrupper. Enligt motionärerna har bostadsbidragets omfördelande effekt minskat för de grupper som bidraget är avsett för och regeringens redovisning visar inte att den följer Riksrevisionens rekommendationer. Vidare bör, enligt motionärerna, bostadsbidraget indexeras och anpassas till löneutvecklingen. För att kunna nå och stötta de grupper som har störst behov av det bör prioriterade grupper anges, exempelvis ensamstående mödrar, unga vuxna svenska medborgare och barnfamiljer med låg ekonomisk standard.

Utskottets ställningstagande

Av de familjeekonomiska stöden har de behovsprövade stöden som exempelvis bostadsbidrag särskilt stor betydelse när det gäller att minska risken för ekonomisk utsatthet. De hushåll som i dag får bostadsbidrag är främst barnfamiljer, särskilt ensamstående med barn. I december 2016 var 81 procent av hushållen med bostadsbidrag barnhushåll. Av dessa var 72 procent ensamstående föräldrar med barn. Bostadsbidraget utgör en viktig del av många familjers disponibla inkomst, i synnerhet för ensamstående föräldrar vilka i hög utsträckning är kvinnor.

Enligt utskottet är det viktigt att stödet har en ändamålsenlig balans mellan att uppfylla sitt fördelningspolitiska syfte och att de ekonomiska incitamenten till arbete i möjligaste mån bibehålls. Utskottet ser därför med oro på att bostadsbidraget över tid tappar sin omfördelande effekt gentemot ekonomiskt utsatta grupper. Utskottet delar Riksrevisionens och regeringens bedömning att det finns behov av att bl.a. modernisera regelverket och förbättra den fördelningsmässiga träffsäkerheten. Utskottet ser därför positivt på att regeringen avser att genomföra en större översyn av hela bostadsbidragssystemet samt arbeta vidare med Riksrevisionens rekommendationer som en del i översynen. Utskottet förutsätter att regeringen bedriver arbetet skyndsamt.

Utskottet noterar att inkomstgränserna för barnfamiljer höjdes den 1 januari 2017. Vidare höjs inkomstgränserna ytterligare för barnfamiljer under åren 2018–2021. För att förbättra träffsäkerheten vad gäller särlevande föräldrar höjs även umgängesbidraget till föräldrar som har barn som bor tidvis i hushållet och fr.o.m. mars 2018 införs ett nytt särskilt bidrag inom bostadsbidraget för barn som bor växelvis hos båda föräldrarna (prop. 2017/18:6, bet. 2017/18:SfU6, rskr. 2017/18:46).

Med hänsyn till det anförda avstyrks motion 2017/18:3924 yrkandena 1–4. Vidare bör riksdagen lägga regeringens skrivelse 2017/18:30 till handlingarna.

Reservation

Skyndsam översyn av bostadsbidraget för att nå ekonomiskt utsatta grupper m.m., punkt 2 (SD)

av Heidi Karlsson (SD) och Paula Bieler (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3924 av Jennie Åfeldt m.fl. (SD) yrkandena 1–4.

Ställningstagande

Riksrevisionen har i sin granskning identifierat ett antal frågeställningar, nämligen om bostadsbidraget urholkas i frånvaro av politiska beslut om höjning, om ensamstående med barn halkar efter i inkomstutvecklingen, om bostadsbidraget kan ha negativ effekt på arbetsutbudet samt om betydelsen av att bostadsbidraget är väl fungerande kan öka.

Eftersom bostadsbidraget inte är indexerat har det halkat efter och tappat sin funktionalitet. För att kunna nå och stötta de grupper i samhället som är i störst behov av det, exempelvis ensamstående mödrar, unga samt barnfamiljer måste det indexeras. Bostadsbidraget bidrar också i mindre utsträckning till att lyfta individer över gränsen för låg relativ ekonomisk standard, något som särskilt gäller för barnfamiljer. Uttalade prioriterade målgrupper för stödet bör vara svenska medborgare, ensamstående mödrar, unga vuxna samt utsatta barnfamiljer. Det är oacceptabelt om en urholkning av bostadsbidraget innebär att ekonomiskt svaga grupper bland landets egna medborgare ska drabbas negativt. Riksrevisionens granskning har visat att bostadsbidraget har en viss negativ effekt på arbetsutbudet för unga hushåll utan barn. Självklart måste unga som är i behov av bostadsbidrag ges incitament för att kunna ta klivet in på arbetsmarknaden. Regeringen bör utifrån vad som anförts snarast genomföra en bred översyn av hela bostadsbidraget för att nå samhällets ekonomiskt mest utsatta grupper.

Utifrån vad som anförts bör Riksrevisionens samtliga rekommendationer till regeringen följas utan dröjsmål. Regeringen bör omgående återkomma med förslag som tar större hänsyn till riksnormen för ekonomisk utsatthet vid fastställande av inkomstgränser och beloppsnivåer. Regeringen bör även utan dröjsmål se över hur fördelningsmässigt träffsäkert bidraget är för att nå

sammanboende hushåll med barn och om bidraget är effektivt utformat ur ett arbetsmarknadsperspektiv för unga hushåll utan barn.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2017/18:30 Riksrevisionens rapport om bostadsbidraget – ur ett fördelnings- och arbetsmarknadsperspektiv.

Följdmotionen

2017/18:3924 av Jennie Åfeldt m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör följa Riksrevisionens rekommendationer samt inleda de fyra granskningar som Riksrevisionen rekommenderat omgående, utan dröjsmål och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att indexera bostadsbidraget och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utan dröjsmål inleda en översyn av hela bostadsbidragssystemet för att nå samhällets ekonomiskt mest utsatta målgrupper och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uttala prioriterade målgrupper och tillkännager detta för regeringen.